

29. UT MIRABILE FACERET CONSILIJ, ET MAGNIFICARE JUSTITIAM. — Pro justitiam Chaldeorum veritatem sapientiam. Nota: In parabola sunt tria. Primo, est *προπαρόλη*, sive proparabola, quasi prologus parabola; secundo, est ipsum *πρώτη*, id est fabula aut parabola; tertio, est *τετράθη*, sive postparabola, applicans parabolam ad mores vel instructionem nostram, ex qua colligendum est sensus, et scopus parabola. Proparabola hic fuit versus 22: « Nolite illudere, ut forte constringant vincula vestra. » Parabola fuerunt varia opera agricola; que narravit a vers. 24, hucusque. Postparabola est hinc. Ita Forerius.

Sensus ergo est, q. d. Sicut in agriculturale, puta in subigendo agro, serendo, metendo, tritando suis locis et temporibus, Deus ostendit magnam sapientiam et justitiam, quasi distributivam, ut etiis tribuat, quod res et tempus exposcent; ita pariter ipse in propheta huius capituli varians

rotas habente, de quo intelligendum est membrum posteriorum commatis nostri et communis sequens; quarto, hunc et agnorum ungulis, quo alluditur Mich. iv. 13, et hoc loco, vers. 26. De secundo et tertio tritrandi modo Eduardus Pocockus, insignis philologus, qui et ipse regiones Orientis invisit, in Comment. in Ioch. cap. iii, vers. 14, haec dicit: « Duo vero hodie alibus sunt horum instrumentorum genera, quae cum unum confidetur ex gravissimis lignis seribus, quibus infestantur et pressatis impletas sunt silvae, qui a funeris tracti per frumenta ordine digesta una vice extremum granum glutinum frangunt, stramenque secant vel conculquent in ministris frustulis ad instar paleae, quae in funeris postea cedat elementum. Alterum hujus instrumenti pars consistit ex duabus servis rotis circumsum hiscione notatis, dentibus acutissimis serris instar prædicti, quinque et communiter ex axe ligneo, quod cum per funeris area trahitur; item efficit in conferendas granis et frumentis scindendisque glutinis et stramine, atque id quod propter hoc descripsit est. Et quenammodum exterius frumenta aliter humeri instrumentum nominatur, ut Iesu. xxvii. 21, ac Com. alterior litterarum eiusdem, quia collegit Paulus, loco citato, cap. vi.

ostendit providentiam suam, et distributionem circa decem, et circa duas tribus, ac circa Christum. Quocirca non est, quod eam miremini: facit enim ipse ut sapiens agricola, qui pro rei exigentia agrum, id est orbem, ac presentem Synagogam, et Ecclesiam suam, sive populum fidelem varie exercet et regit: nunc enim sarrit, et purgat; nunc triturat, et punxit; nunc misericordia, et parcit; nunc colligit fructus, suosque sibi seliget et seponit.

Ita primo, vos, o Judezi! coluit assidua et paterna sua indulgentia. Deinde in vobis sevit semina legis et S. Scripturae. Vident ergo ut dignos virtutum et meritorum fructus ei reddatis. Post vero vocabit ad aream et trituram tribulationis, a qua tamen liberabit, reducetque in patriam, sicut agricola purgata per duram trituram frumentorum in horrea recondit. Hoc enim proxime praesedit, et hanc trituram, ejusque examen, et finem ac fructum maxime in hac parabola uret Prophet. Cum ergo Deus vos tritaret et castigat, ut grana penitentiae et virtutum ex mutatione vita etiel et exultat, vident ne hoc opus Dei vestra durelie et pertinacia evertat, et cogitat enim vos triturare usque ad consumpcionem et excisionem, quam vobis impendere audiui in propria parabola vers. 22. Sed potius tribulationem hanc patientem exequi, et per eam ad cor et ad Deum redire; ita si dicitur tritara et filii aree Domini, ut dixit cap. xxi, vers. 10. Est enim haec tritula amoris, non odii.

Alligore Leo Castris, q. d. Deus iam arat, oceat, sarrit, id est preparat agros, id est animos Judeorum, ut tempore Christi in sua serua Evangelium, ac metat opera Christiana, digna Christo, digna Evangelio.

UT MIRABILE FACERET CONSILIJ, etc. — Alii vertunt, qui *mirificus* est consilio, et *magnificus* opere.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prædicti exordium Jerusalēm, quam ob ministracionem vocat Ariel, id est, leonem Dei. Secundo, vers. 5, dicitur ut Chaldei eam exciscantur, dicitque victoriam eorum fore instar somnis; brevi nam ipsorum perdentes. Tertio, vers. 9, reddit ad Judeorum cladem, quodque Deus auferat ab eis intelligentiam Prophetarum. Quarto, vers. 15, increbat sapientes eorum atheos, qui putabant se suaque consilia Deum latenter. Quinto, vers. 17, practicat execrationem Judeorum, et vocacionem Gentium.

1. *Va Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David; additus est agnus ad annum: solennitates evoluta sunt. 2. Et circumvallabo Ariel, et erit tristis et incerens, et erit nihil quasi Ariel. 3. Et circumdabo quasi spharam in circuitu tuo, et jaciam contra te agnoscentem, et invenientem eam in obsidionem tuam. 4. Humiliaberis, de terra loqueris, et de humo audieris eloquium tuum: et erit quasi pythonis de terra vox tua, et de humo eloquium tuum.*

mussitabit. 5. Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: et sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt: 6. eritque repente confestim. A Bonino exercituum visitabitur in tonitruo, et commotione terra, et voce magna turbinis et tempestatis, et flamme ignis devorantis. 7. Et erit sicut somnium visionis nocturna multitudo omnium Gentium, que dimicaverunt contra Ariel, et omnes qui militaverunt, et obsederunt, et prævaluerunt adversus eam. 8. Et sicut somniet esuriens, et comedit, cum autem fuerit expergefatus, vacua est anima ejus: et sicut somniet, sitiens, et bibit, et postquam fuerit expergefatus, lassus adhuc sitit, et anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, que dimicaverunt contra montem Sion. 9. Obstupescit, et admiramini, fluctuate, et vacillate: inebriamini, et non a vino: movemini, et non ab ebrietate. 10. Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas et principes vestros, qui vident visiones, operiet. 11. Eterit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: Et respondebit: Non possum, signatus est enim. 12. Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: et respondebit: Nescio litteras. 13. Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis sui glorificat me, cor autem ejus longe est a me: et timuerunt me mandato hominum et dominiorum: 14. idem ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendi: peribit enim sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentius ejus abscondetur. 15. Va qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, et dicunt: quis videt nos, et quis novit nos? 16. Perversa est haec vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, et dicas opus factori suo: Non fecisti me: et figuramentum dicat factori suo: Non intelligis. 17. Nonne adhuc in modico et in brevi convertetur Libanus in Charmel, et Charmel in saltum reputabitur? 18. Et audient in die illa surdi verba libri, et de tenebris et caligine oculi cœcorum videbunt. 19. Et addent mites in Domino letitiam, et pauperes homines in sancto Israel exultabunt: 20. quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, et succisi sunt omnes qui vigilabant super iniuriam: 21. qui pecare faciebant homines in verbo, et arguentem in porta, supplantabant, et declinaverunt frustra a iusto. 22. Propter hoc, haec dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet: 23. sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, et sanctificabunt sanctum Jacob, et Deum Israel predicabunt: 24. et scient errantes spiritu intellectum, et inutissimis discent legem (1).

1. *Va Ariel, Ariel civitas, quam expugnat David. — Ariel hic significat Jerusalēm, ut patet ex sequenti. Ita S. Hieronymus, Cyrilus, Proco-*

(1) Eodem tempore cui præcedentis epistolis vaticinationem assignavimus, id est primis Ezechiel annis, et hoc editum esse suadet, et argumentum similitudinem, et idem fere ordinis temporis.

Primo igitur, fatum urbis Jerusalēm totusque regni Judæi, et quo in ultima cap. xxviii parte sermonem insegit, hocce quippe representat. Prophetas: primo per chiasmionem orationis, et redigentem obsecros ad desperationem, 1-3; secundo, per etiacionem obsecrorum, 4-6; tertio, per insatiationem victorium degradandum rapacitatem, 7, 8.

Secondo, etiam repetita vastationem Jerusalymorum dicitur, videlicet ea quæ dicebatur, sicut neque alta cum sua quædam Propheterum oracula, Iudeas, vel in aliis locis, libenter non impinguaturos, hancque etiam prophetam ea ita comitiam tam in proximitate quam

pis. Dicitur Ariel, id est mons Dei, inquit R. David: sed tunc Ariel per he scribendum esset, di cendumque hariel: jam autem dicitur Ariel p

vid: sed tunc Ariel per he scribendum esset, di cendumque hariel: jam autem dicitur Ariel p

vid: sed tunc Ariel per he scribendum esset, di cendumque hariel: jam autem dicitur Ariel p

vid: sed tunc Ariel per he scribendum esset, di cendumque hariel: jam autem dicitur Ariel p

aleph. Ariel ergo idem est quod leo Dei, idque primo, ob fortitudinem et principatum. Sicut enim leo bestiarum, ita Jerusalem ubi erat princeps, et inter eas arte et natura illa munita, ut Jebusiti ejus arcem Sionem occupantes riserint Davidis copias eam oppugnantes, posuerintque in muri cecos et claudos, quasi ab illis solis urbs defendi posset, *II Reg.* 9. Sic Judas, cuius sedes erat in Jerusalem, vocatus est leo vel leonus a Jacob patriarcha, *Genes.* xlix, 9, et a Baham, *Numer.* xxiii, 24, quo alludit hic Isaies: hinc vocatur leo Dei, quia deus sunt magna sunt. Sic vocantur et montes Dei, id est magnum Rursum Dei, quia erat populus Dei cultui adductus: unde

Secondo, Jerusalem dicitur Ariel, ob templum et altare in ea existens, quod *Ezech.* cap. xliii, 13, dicitur Ariel, quia in altari maxime relinquent fortitudine, majestas et cultus Dei: et quia Ariel, transposita littera iad, ut transponit Ezechiel, significat maledictionis seu peccati arieten, qui scilicet pro peccato in altare offerri solebat a radice *תְּנַשֵּׁר*, id est maledictus, et *לְאָרֵל*, id est aries, Ita Arias. Addit Vilapando, tom. II, pag. 203 in fine, communem esse doctorem sententiam templum habuisse formam leonis: nam a fronte exterratum, et a tergo angustum instar leonis, inquit Vatablus: hinc vocatur Ariel, id est leo Dei: sicut Belgium suo situ leonem refert; unde vocatur Leo Belgicus. Belgium ergo vocari potest Ariel, eique ita jam vastate recte competunt ea, que hoc cap. Arieli praeedit Isaies. Simili schematico Apollonius, teste Strabone, Alabandam urbem vocabat a cista scorpiónibus plenam inversam; hoc significare significat Alabanda cives pessimos. Enim civitas illa monibus supposita esse videtur, et cistaformam immitetur: ea quoque regio scorpius abundebat.

Tertio, si pro Ariel uno puncto mutato legas *תְּנַשֵּׁר*, id est leo Dei, vel ignis Dei, notabit Prophetam et Prophetas, item scientiam legis et Prophetarum, quae erat in Scribis et Pharisaeis, ac Sacerdotibus Hierosolymae: Ponitque enim in pectore gestabat urbis et tunnunc, id est doctrinam et perfectionem, ut dixi *Ezech.* cap. xxviii, 30. Unde IV *Esdræ* v, 20, Uriel est nomen Angeli revealantis arcanum, sicut est Gabriel, Raphael, Michael. Unde Lexicon Syriacum: *Ariel*, inquit, civitas *dicta* est a nomine *fundatoris*, qui dicebatur Ariel; et *Ariel*, id est lux Dei, est Jerusalem. Verum omnes Interpretes legunt Ariel, id est leo Dei, non Uriel, id est lux Dei.

Sensus ergo est, *v. d.* *Va Ariel*, id est Jerusalem, quam a Jebusitis occupata expugnavit David, quae olim ut leona fortissima frendebat in

et reprobationis Iudeorum, praecedit Isaies, *primo*, translationem fidei ad Gentiles, 17; *secundo*, conversionem eorundem et salutem, 18, 19; *tertio*, submitionem hostium fidei ac justitiae adversarium, 20, 21; *quarto*, confusionem, padronem et serum Iudeorum agitationem et ad Deum reversiorem, 22, 23.

* Hinc colligi potest quam ridiculi hodie sint Romanenses, qui e theatre Patri Ecclesiam affigunt, ac si nosquam do misilium in toto corde reperire possit Deus, qua in Romana Sede. Anne illa huiusmodi prom issio Romae data est, qualis Hierosolyma? Hoc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam, *Psalm.* cxxxii, 14. Quod si data esset, nonne videmus quid de Hierosolyma pronuntiat Isaies? Deum scilicet expelli ubi doctrina locus non est, ubi cultus Dei corruptum? Quid igitur Roma, ubi nullum sennum habet? » In Insula, inquam, alius est enim Roma, aliud Romanæ Ecclesia et cathedra Petri. Falemur Romanæ, æque ac Jerusalem, everti posse, ac sepius oversam esse: negamus romam Ecclesiastis et cathedrali Petri everti posse. Firma enim et clara est Christi promissio Petro, atque Sedi et successoribus data: « Tu es Petrus, et super hanc pedram edificabo Ecclesiam meam, et porta inferi non prevalebunt adversus eam, » *Math.* xvi, 18. Ecclesia vetus et Judaica dividit a Deo. Hec requies mea in seculum seculi, » quando nimirus durabit Mosaica lex et vetus hic rerum umbrarum status. Nam *Jerem.* xii, 10, et alibi, docet ac predicit Deus eum abrogandam per Christum et Ecclesiam Christianam, ut demonstrat *Apostolus Hebr.* vi, 1. At vero nulla Scriptura docet Ecclesiam Christi abrogandam per aliam que ei successura sit: immo omnes asservant eam fore permanentem planeque perpetuam. Porro Ecclesia est monarchia Christi, qui sui loco in monarchia haec caput et virium suum constituit S. Petrum ejusque successores. Ecclesia enim visibilis accephala est sine capite visibili esse ac regi nequebit: perinde ac regnum sine rege, aut regis vicario esse et regi nequit. Ergo si vetera est Ecclesia Christi, eternus quoque est Pontifex Romanus, qui eius est caput et rector: eternus quoque Spiritus Sanctus, utriusque director, ne in fide et religione erreret.

Et ERIT NIMIS ARIEL. — Alter hic accipitur Ariel quam vers. 1. *Primo*, S. Hieronymus putat hic agi de instaurazione templi et urbis, predicti que quod ad pristinum splendorem non perveniet, unde non vocari Ariel, sed quasi Ariel. Verum hoc non agitur de restauratione, sed de everione urbis.

Secondo, illi Ariel accipiunt in dativo, *v. d.* Ariel, id est Jerusalem, crit, vel occurrit mihi Deus, quasi si occurrat Ariel, id est leoni fortissimo, a quo lacearet: ergo enim ero illi crudelis ut leo, imo ut leona, dum luctat catulus, illi dicunt *Osee* cap. v, 14. Unde Forerius: Comparat, ait, se Deum leoni, urbem prede, *q. d.* Tu quia iles eras leo et predator, mihi nunc quasi leoni et predator tuo viceissim preda eris.

Tertio, illi: Jerusalem, inquit, « erit mihi quasi Ariel, id est quasi leo; sicut enim leo circum se multa habet cadavera, ita Jerusalem plena

erit civium cadaveribus. Rursus *Ari*: « Erit mihi quasi Ariel, » *v. d.* Oppugnabo hanc civitatem, sicut leo ferox et noxius a pastribus circumdari oppugnarique solet: tractabo eam non ut *בְּנֵי אָרֵל*, id est ut civitatem Dei, sed ut *בְּנֵי אָרֵל*, id est ut leonem Dei.

Quarto, et melius, Chaldeus, Vatablus, Lyranus et Adamus: *Ariel*, aiunt, hic vocatur altare, ut et Ezech. xlvi, *q. d.* Sicut altare circumdatur sanguine vietmarum, et in eo quasi natat: ita ego Deus per Chaldeos quasi sacerdotibus meis, hanc urbem, quasi altare, sanguine impiorum civium cruentabo, et quasi consecrabo Deo, id est mihi meæque vindictæ (vide *Can.* XXXVII), ut sic juxta altare strate jacent jugulatae pecudes, ita in Jerusalem statim iaceant incolarum cadavera. Sic ait Jeremias cap. xii, vers. 3: Congregabo eos quasi gregem ad victimam, et sanctificabo eos in die occisionis. Et Isaías, cap. xxxiv, 6: « Victoria enim Domini in Bosra. »

Quinto, valde apposite Arias Montanus explicat, q. d. Jerusalem, que olim erat Ariel, id est leo fortissimum, jam erit Ariel, id est maldeictum pro pecato suo quasi aries Deo immoletur et occidatur. Unde Arabicus verit, et erit (bat) *sicut terra Ariel*. Ludit eleganter in voce Ariel, sicut si dicas: « Ara ab hoste facta est hara. » Sic ludit Poeta in voce *sustulit*, cum ait:

Quis negat Aenea magni de stirpe Nero?
Sustulit ha matrem, sustulit ha patrem.

Nero enim matrem sustulit, id est occidit: *Aeneas* vero patrem Anchiseni in humeros sustulit, ut cum ex excido Trojae educeret.

Sic lusit in voce *extingue* Argens faciens iter per Selinuntum. Cum enim in monumento quodam hoc elegiacum carmen vidisset scriptum:

*Hos extinguentes, Mars, forte tyrranica, sevis
Pone Selinus mema, stravi hum.*

« Jure peritis, inquit, qui tyrannem ardenter conati sunt extingui: contra oportuit illam sinere, donec tota deflagret. » Arripuit joen ex occasione verbi *extingue*: extinguitur enim quod opprimunt; et extinguitur incendium, dum rubus omnibus combustis desinit.

Allegorice Leo Castrius: Judei, inquit, qui olim erant Ariel, id est leo Dei, jam erant Ariel, id est leo contra Deum; quia Christum agnum Dei, imo Deum, Deique Filium occident et crucifigunt. Unde de eo dicitur *Psalm.* xxi, 4: « Aperebunt super me os suum, sicut leo rapies et rugiens; » et vers. 22: « Salva me ex ore leonis. »

3. CIRCUMDABO QUASI SPHERAM IN CIRCUITO TUO, — id est circumquaque, ait Vatablus, per Chaldeos instar spherae vel corone cingam et obsidebo te. Septuaginta pro *תִּבְכַּד* *caddur*, id est quasi sphera legunt *תִּבְכַּד* *caddavera*, mutatis punctis, et pro res legendo ei affine *daleth*: unde vertunt, et cir-

cumdabo sicut David super te, q. d. Sicut David obseruit et expugnavit Sionem, ita ego tu, o Jerusalem, o Sion! obsidebo et expugnabo.

4. DE TERRA LOQUERIS, etc., ET ERIT QUASI PYTHONIS DE TERRA VOX TUA, — q. d. O Sion, o popule Iuda! qui ante affollebas cristas, et magno tonas eloquio æqua se superciliosus, jam in vastitate petes cryptas et cavernas, atque ibi ab hoste inventa et vulnerata ad mortem, gemes de terra in quam corruies, eritque vox tua quasi pythonis, id est exilii et lugubris, qualis est spiritus vel umbrarum, quis python, id est necromanticus (python enim dicitur a πύθων, id est interrogo, quod animas mortuorum evocet, et interrogat secreta; que scire cupit) evocat ab inferis, et facit loqui sub terra, vel ex ventre hominis aut animalis (que proinde et ipsæ pythones vocantur); harum enim vox est gracilis, scibilis, huilea, confusa, gembunda: tali erit et vox tua, o Sion! sub terra morientis. Sie Ovidius, libr. V Pastor, ait de umbra Remi:

Umbra cruenti Remi vis est assistere lecto,
Atque hæc exiguo murmur verba loqui.

Et Virgilius de animabus, vel umbris principum Graecorum Ædes in inferno occurrentium ait:

Pars tellere vocem
Exiguam; incutens clamor frustrat hiantes.

5. ET ERIT SICUT PULVIS TENUIS MULTITOVENTILANTUM TE. — Hoc est, copia Chaldeorum ventilarum et exagitantium Iudeos erunt immovere, celerim et violentissime instar pulvis, qui a turbine, et favillarum, qui in incendio a vento excitantur. Ita S. Hieronymus. Secundo, et melius, q. d. Chaldei, qui « contra te » o Sion! « prevaluerunt », teque ventilarunt, mox a tua clade Deo vindice contenterunt et dissipabuntur, sicut pulvis et favilla a vento dissipantur et evanescent. Ita Adamus, Sanchez et alii. Disreditur hic Propheta, ineptique vaticinari contra Babylonios evversores Iudeorum, pergitque in eo usque ad versum 9 (i).

(i) Fere omnes interpretes hic quatuor versibus Isaiam d'ingerunt repentinae hostium dissipationem atque interiorum existimat, ut ipse noster Cornelius, hec quoniam praesupposuit causa fuit ob quam Calmetus et alii hoc vaticinium de Semacherae expeditione intelligendum censuit. Attamen sunt qui feliciter sensu, juxta nos, huc cum superioribus ita connectunt ut vates hic pergit in describenda obsidione urbis Hierosolymitanæ, et qui compensationem cum pulvere unice referunt ad multitudinem hostium urbem coactantium, et veluti nebula quadam pulvis, terram operientium. Ego, inquit Forerius, certe inquietus esse fateor quae hic dicuntur, et hostibus Israelis, maxime Assyrilis, qui ab angelo Domini percussi sunt, posse ariari, si superiemur verborum attendas, non dubito. Usurparint tamen a Propheta affectationem existimato, at post hos versus vidabis: et hec ut pro hostibus et contra Hierosolymam dicta accipio.

Hoc est otiam Berthieri sententia, qui eam stabiliter sonatur, vers. 7 et 8, sic exponendo: *Hunc esse Propheta*

6. VISITANTUR IN TONITRUS ET IN COMMISSIONE TERRE. — Aliqui hec referunt ad Jerusalem: unde Adamus putat esse catcharesin, qua tantum significetur crudelissimum fore hoc ejus exsidiuum; aut, ut Vatalibus et Castrius, quod proprie tontrua, terra motus, etc., in expugnatione fieroslyme configerint, hoc in Scriptura non narrant. Sie enim Josephus, lib. VII Belli, cap. xii, narrat, ante obsidionem Titi, in Jerusalem visa esse in aere prelia et currus equorum, cometem gladiatum, vocem Angelorum dicentem: « Migrarem hinc »; porta templi gravissima motionem et aperiendum ultraneam. Verum, ut dixi, haec non ad versum 9, spectant Babylonios, non Judeos, q. d. Babylonii instar pulvis et faviller dissipabuntur; quia Deus eos quasi tonitrus concutiet et examinabit, terre quoque horribili motu terribilit, turbine et procella vehementer convolvet, et despicer erumpente flammam consumet. Quando, et quomodo hec facta sint, Scriptura non narrat. Quocirca secundo, certius et verius hec accipiemus per catcharesin, ut tantum significant ariet et gravem fore plagam Chaldeorum: hanc enim, qualiscumque ea sit, in Scriptura significat ignis, gladius, tonitru, terra motus, turbo et procella; presertim, quia huc dominibus afflictus, pavidis et attonitus in mente et phantasia observantur, ut undique omni plaga se ferri putent, juxta Can. XXXII.

7. ET ERIT SICUT SOMNUS, — q. d. Chaldei viatores Iudeorum non ditabuntur, ne diu letabuntur: nam instar somni evanescunt tam ipsi quam eorum opes et spolia que a Iudeis reletarunt. Sie et Vespasianus ejusdem filius Titus, qui Hierosolymam overulerunt, cito perierunt, ut patet ex Dionne et Suetonio. Ita S. Hieronymus. Unde Ambrosius, lib. De Joseph, cap. vi, ex hoc loco docet, bona et delicias huius mundi, ut somnum nos pasceremus: quia postquam transierunt, æque famelicos nos relinquunt; sicut qui somnum se comedisse, post somnum inanem se reperit. Sic recte dixerunt Plato et Philo: « Spes mortalium sunt somnia vigilantium. » Si demum magis et sagis sepe illudit, et per eorum prestigias alii, ut putent se mira videre, mire epulari, esse in

sensum, inquit, ex versibus immediate sequentibus constat, quia ex omnium confesso, Hierosolymas incolas recipiunt. In his enim Isolas quasi ad orbis non a via, sed a stupore et in gravi solemnis loquitur, ita ut ne videre nee intelligere queant. Porro hi duo versus 7, 8, hunc extinximus statim prementium. Genitus multitudine circa Jerusalem coacervatus Judeus apparuit: quasi somnum, quod præter spem venerint, remque clementissime confececent, moxque omnia dispergunt tanquam somnum. Periculum eius imminens ne quidem presentient, vel se illud evasuros confident; quam fiduciam quanto vanum esse mox hostium victoria ostentabunt.

Hoc igitur expositio sicut Forerius et Berthius, magnolis arredit, quippe que et sibi perpetuo constat, et superioribus et sequentibus coharet: quam stiam ex aliis interpres attingunt, ut notat Forerius; sed nequaquam usque ad finem perseguuntur.

convivis omni deliciarum genere instructissimis: at, paulo post desinentibus prestigiis, quibus dæmon phantasie eorum illudit, omnia evanescunt, et ipsi se inanes ac famelicos reperiunt, videlicet se vere non comedisse.

9. OBSTRUPESCITE. — Redit ad Iudeorum vastitatem: ad Iudeos enim hec pertinere doctet Christus Matth. cap. xv, 8, ubi ex hoc Isiae loco Iudeos arguit dicens: « Populus hic labis me honorat, cor autem eorum longe est a me. » Assurgit hic zelous Propheta ad tertium concionis ordinum, q. d. O stupidi, fluctuant, eccl. et non simo, sed vesania, ebrii illusores Iudei, tum moderni, tum futuri tempore Christi: Deo nimis justus vos ob peccata huc occidite puniente.

10. QUONIAM MISCHI VOBIS DOMINUS SPIRITUS SOPORIS. — Pro sopori primo, Chaldeus vertit, erroris secundo, Theodotius, ἔπειρος, id est mentis excessum; tertio, Aquila, ξαξαρπά, id est grimer somnum. Hebreum enim מִלְאָכָה tardina significat altissimum soporem, et quasi veterum, qui homini oculorum et aurum usum omnemque sensum adimit, qualis fuit ille immensus Ado, ita ut non senserit sibi costare detrahiri, ex qua format est Eva, Genes. cap. ii, et sopor immensus Iona, cap. i, 3, et Abraham, Genes. cap. xv, vers. 12. Unde quartio, Septuaginta vertunt, ξαξαρπά: videntur enim ipsi ξαξαρπά possuisse pro ξαξαρπά, id est soporatione, ut vult Leo Castrinus. Noster lalemen Interpres, Rom. xi, 8, vertit, « Compunctiones », non illius quae animum pungit, et ad penitentiam dicit, sed potius illius que mentem in malo transpungit et desfigit. Vide ibi dicta. « Compunctiones » ergo, id est peritiae in malo defixus. Unde sequitur:

CLAUDE OCVLOS VESTROS, PROPHETAS ET PRINCIPES VESTROS, QUI VIDENT VISIONES, OPERIET. — q. d. Deus excruciat corda vestra, velabit et operiet vobis Isaiam, aliosque Prophetas, ne eos intelligatis. Ita S. Hieronymus, Cyrilus et Procopius. Vide Can. XXVII. Operire enim Prophetas, est ita occultare illorum sensa, ut, etiam si eos audias aut legas, non intelligas, sed videaris tibi legere Hebreu aut peregrina, aut sicut in libro signato, at sequitur. Quod subdit, « principes vestros », per congeriem additum est, ut patet ex eo quod sequitur: « qui vident visiones »; frequens enim erat apud Iudeos, ut duces et principes populi visiones et revelationes a Deo acciperent, essent Prophetae. Ita Adamus.

Secundo, Forerius putat esse appositionem, et per « oculos vestros » intelligi « Prophetas et principes vestros ». Sunt enim Prophetæ, inquit, oculi populi, per quos videt: sicut si dicitur « oculus mundi », per quem videt omnia tellus. »

Est ergo irati Dei signum, ut sepe in Scriptura dicuntur, Prophetas auferre, et facere ut populus doctora careat; neque minus id molestemus esse hominibus doberet, quam corporis oculi privari. Sie pro principes hebraice est capita vestra, quia principes toti populo quasi capita propiscium, ipsumque moderantur. Dixit quoque « operiet », persistens in metaphora capitis: qui enim obvolvunt habent totum caput, nihil vident. Ergo pro peccatis populi, Prelati ac principes occurrant, ne intelligent que toti corpori, id est reipublica providere oportet. Qui ergo errores principum notant et illis obrabant, consultus agerent, si peccata sua deferrent, ex quibus obtenebratio principum ortum sepe habet. Hucusque Forerius, sicut et Vatalibus.

Tertio, ali accipiunt hec de falsis prophetis: his enim Deus operit oculos, ut ex spiritu erroris et mendaci falsa prophetent.

Verum primus sensus est genuinus: loquitur enim de veris Prophetis, qui habeant operculum seu velamen, ut, cum legerentur a Iudeis, non intelligerent: hoc est enim quod sequitur:

11 et 12. ET ERIT VOBIS VISO OMNIUS SICUT VERBA LIBRI SIGNATI (q. d. Scripta et oracula Prophetarum erunt vobis tam obscura, abscondita et non intellecta, ac si essent verba libri obsignati, complicati et clausi, quem cum dederint illis qui scientiam legis proficiunt, videbantur Scribis, Phariseis et Rabbinis, dicentque) : LEGE (et interpretare nobis vaticinia hujus libri et Prophetæ, respondebunt): NON POSSUM; SIGNATUS EST ENI (si vero dederint eum nescienti litteras, id est indocto et rudi populo ad legendum, respondebit): NASCO LITTERAS, — q. d. Oracula haec tam sapientibus, quam insipientibus, erunt obstrusa et incognita. Secundo, « signatus », id est scriptus per arcanas notas, characteres et signa, ita ut legi nequeat nisi ab eo, qui arcana notarum artem calleat, quomodo veleres notari Romani per cipheras aliquaque signa scribant omnia dicta Martyrum et tortorum. Ita Pineda, lib. V De Rebus Salomonis, cap. XIII. De hisce signis ait Martialis, lib. XIV, epigram. 179:

Curvat verba licet, manus est velocior illis :
Nonquid lingua sum, dextra porget opus.

13. EO QUOD APPROPINQUAT (Causam hic dat execrationis Iudeorum; quia scilicet Deum nominabant et honorabant ore tenus, corde vero erant ab eo elongati et aversi); ET TIMERUNT ME BANDITA HOMINUM ET DOCTRINIS. — Id est coluerunt (timere eum), Deum, est Deum revereri et colere) me non juxta. « quod a me precepit est, sed juxta hominum et Scribarum suorum traditiones, partim futilis, partim perversa, et mœxi legi contraria, ut cum filios docerent parentibus egredi dicere corban, Matth. cap. vii, 11.

Nil ergo hic habent haereticos, quod opponunt traditionibus Ecclesie: haec enim sunt mandata, non hominum, sed Christi, qui vel per se, vel per Apostolos, eorumque successores (de quibus ipse dixit: « Qui vos audiit me audit, et qui vos spernit me spernit ») ea sanxit, et tradidit Ecclesia.

Nota congrue et juste illusores hos puniri: si rui enim ipsi labia sua tantum dabant Deo, eum ore laudando, cor vero dabant vanitati et mundo: ita Deus vicecissim dabit ei litteras tantum, scilicet voces et corticem Scripturarum quasi literarum occidentem; medullam vero, animum sciaret, spiritum et sensum eorum eis adimebat, ut eum non gustarentur Ita apposite Sanchez.

Adverte: Septuaginta, quos sequitur Christus Matth. cap. xv, 9, addunt πάτερ, id est gratis, fructuaria, sine causa, quia hoc intelligitur, vel potius legitur in Hebreo. Licet enim iam legit: οὐτοὶ μηδὲν αἴσθησαν τὸν πόνον τοῦτον οὐτοὶ μηδὲν αἴσθησαν μελαγχολίαν; id est, et erit timor eorum ne propterum hominum eductum; tamen verba haec videtur absonta sensuque carere, nisi τι me exponas erga me, et eradunt τι πάτερ, id est sine causa, cui argumenti Christi vis inimicitor. Igitur cum Septuaginta et Christo unice littera iot in vicinam protracta, sic alii punctis legenduntur: εἰς τὸν πόνον τοῦτον οὐτοὶ μηδὲν αἴσθησαν τὸν πόνον τοῦτον οὐτοὶ μηδὲν αἴσθησαν μελαγχολίαν; id est, et in vacuu timuistis (id est coluis) me p̄cep̄tis hominum et doctrina.

44. ADMINISTRATIONE — Chaldaice, percussione. PERDIT ENIM — Septuaginta et ex his S. Paulus vertunt: Perdant sapientiam sapientem, et pudentiam prudentem reprobat. Hoc est miraculum, quod dixit: sapientia enim est sapientis; ergo quasi miraculum est separare et divellere sapientiam a sapiente; perinde ac si visionem ab oculo, albedinem a cycno, dulorem a saccharo divelleres, maxime si hec ad alia et adversa transferres, v. g. si dulorem in absynthio, albedinem in corvo, visionem in lapide collocares, ati fecit hic Deus: nam sapientiam hanc a sapientibus Iudeis transtulit ad insipientes, cœcos et surdos Gentiles, ut dicunt vers. 18. Sapientiam, intelligit Pharisæcum et Rabbinicum, q. d. Facionem in Iudeorum magistrorum, qui praeceteris videbant sapere, fuisse insipientes, et stolidi de sapienti, dum suas doctrinas et mandata hominum pro doctrina et legi dei substituerat. Paulus ideo sicut extendit ad sapientiam Gentilium, v. g. Stoicam, Platonicam vel Epicuream: huc enim vanum est: non hominem bonum efficeret, aut ad beatitudinem perdire posset: ista enim in Evangelio et Christo crucifixio posita est, ubi prouide tandem inventio est veram et Christianam, ut docet S. Paulus.

45. VE QUI PROFUNDI ESTIS CORDE, UT A DOMINO ABSCONDATIS CONSILIIUM. — Hebraeorum, Ve qui profundatis, vel, ut Vatablus, in profundum vos absconditis, q. d. Ve qui adeo profunda et secreta initia consilia, ut putatis ad ea pervidentia non posse penetrare Dei oculos, sed ea ab illis abscondi (1).

(1) Certe cum sapientes Iudeorum intelligenter Dominum Iesum esse heredem a Deo missum, cum adven-

tu, « abscondatis, » id est abscondi putatis, vel practice, vel etiam speculative: significatur enim actus non realis, quia hic est impossibile, sed mentalis, iuxta Can. XXXI.

Eoce quo sapientum et illorum impetas et insipientia devent, ut dicant: Non est Deus, non est iudex, non est vindicta seculorum; ut ita libere in omnes veneres et sceleris ruant. Sic Job cap. XXII, 14, dicunt impi: « Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cardines colli perambulat; » et Ezech. cap. ix, 9: « Iniquitas domus Israel et Iuda, magna est nimis valde, et repleta est terra sanguinibus, et civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dixerunt Domini terram, et Dominus non videt. »

QUORUM SUNT IN TENERIS OPERA, — qui lucem fugiunt, tembras querunt, ut pudenda faciant, que homines et Deum celant, id est celare se putant.

46. QUASI SI LUTEM, — q. d. Iste impi et alii, negantes scientiam et providentiam, faciunt perinde ac si lutum oculum dicerefigulo: Tu non habes oculos, non habes scientiam et nemus me formandi, et ex me faciendo vas figurinum; unde sit: « Non intelligis, » Chaldeus, non intelligis me; Septuaginta, non sapienter fecisti me.

47. NONNE ADIUC IN MODICO ET IN BREVI CONVERGAT LIBANUS IN CHARMEL, ET CHARMEL IN SALUTEM REPUTABUR? — q. d. Post modicum et breve tempus Charmel, id est Judea, a Chaldeis desolabitur, ut sit similis Libano monti inculto et deserto. Ita Sanchez.

Secondo et genuine, q. d. Post breve tempus, puta post 700 annos (hūenim modicum quid sunt in oculo Propheta elevato coram Deo, respectu aeternitatis, ait S. Hieronymus, et respectu temporis quo duratura est lex Christi), « Libanus, » id est steriles et incultae gentes solent ab Apostolis, et fertiles sicut bonorum operum per fidem et gratiam Christi: et a converso a Charmel, id est ante fertiles, scilicet Iudei, olim sancti Patriarchi, Propheta et alii viri probis abundantes, gentes steriles, et in saltu infinguferas et incultae degenerabunt. Nota: Propheta hic Isaies reprobationem Iudeorum et vaccinationem Gentium. Ita S. Hieronymus, Cyrilus, Procopius, Theodoretus et Castrinus, qui et addunt a Charmel significare Iudeam, quia Carmolum mons est in Iudea, ispsa fertilis, unde in Scriptura symbolum est fertilitas, de quo Ieremi. n. 7, et quia Charmel Hebraice componitur ex חַרְמֵל, id est, agno, et מִלְאָה mol, id est, circumcisus est; quod si

ille eius displiceret, tanquam si Deus errasset, posseque ipsa iusta prudenter Dei decretu subvertentem consilium incurrunt ut eum occiderent, quo hereditas ab eorum maioriis manquam auferrentur. De consultatione ergo alterius Dominus et alterius Christianus (2) est sermo. In quam statim illis prolapsos intelligo ab hypocriticam justitiam: specimen enim iam sue creaturæ atque ignorantiae vel hac una re exhibebant. (Forerius.)

gnificat sacrificia, et circumcisionem legemque veterem: a Libanu vero significat Gentes. Primo, quia Libanus erat mons in Phenicia, et habitabatur a Pheniciis et Gentilibus. Secundo, quia, ut Libanus pinis, cedris aliisque thuriferis et odoriferis arboribus (unde Libanus dicitur לִבָּן, id est, thus, ut Masius); ita Ecclesia odore virginitatis, et sanctitate illustrum virorum floret. Tertio, « Libanus » hebreice deduci potest a לִבְנָה, id est albus, quod albo thure nive semper albescat: unde per proprieatem anticipationem, significat Gentes baptismi Christi dealbandas. Quarto, לִבְנָה (unde Libanus) dicitur India, quia candorem et lumen a sole accipit: ita Ecclesia lumen fidei accipit a Christo, qui est sol iustitiae, inquit Leo Castrinus. Sed hoc alienius videtur: quid enim lumen cum Libano monte?

Tropologice Charmel, id est homines mentesque qui ante diligentem culturam erant honore, fecunde, per aciem fuit Libanus, id est steriles, nivose, algide. Rursum, si Libanon pro monte, Charmel pro planicie capias, sic exponas, q. d. Sensus superbi humiliabitur, humiles exaltabitur, hoc est, fieri aspira in vias planas. Robbinicus interpretationes videre est apud Paginum in voce כַּרְמֵל (1).

48. ET AUDIEN IN DIE ILLA SURDI. — Surdi et cœsi haec vocantur Gentiles, ob ignorantium et tenebras infidelitatis; sed hi per Christum audierunt, viderunt et intellexerunt verba libri, puta oracula sacra Scripturae et Prophetatarum, quae Iudeas fuerunt velatae et incognita. Ita S. Hieronymus, Procopius, Cyrilus, Theodoretus et passim alii. Hoc est quod ait Christus, Joann. ix, 39: « In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, et qui vident cœci fiant. » Ecce hoc est miraculum, quod dixit vers. 14, scilicet quod per Christum doctores facti sunt stupidi et rusticæ, atque piscaiores et rusticæ facili sunt sapientes et doctores.

49. ET ADDENT MITES IN DOMINO LETITIAM. — q. d. Gentiles manusueti per Christum, qui miti animo obediunt Evangelio, illique se formando et docendo committunt, hic « addent » id est augmentabunt, Ecclesie « letitiam: » idem « pauperes » tum censu, tum spiritu; tum qui antea inopes fuerant fidei et gratiae, ac peccatis quasi ere alieno

(1) Hac rerum vicissitudinem his versibus aperit Isaies quan Apostoli non semel attingit, presertim Rom. xi, 11: « diminutio » Iudeorum dicit divitias fuisse mundi, » etc. Nos ait est illud Evangelii: « Auferte a vobis regnum dei, et dabo genti facient fructus: » et in Actis 1: « Vobis oportebat primus predicari regnum dei; sed quia repellens illud, et indignos vos judicasti, etc., ecce convertimus ad gentes. » Et quidem si mysterium hoc velatum erat et a seculis occultum, gentes esse coheredes et comparticipes, » etc., multo majoris admirationis erat, exclusi et præciosi Iudei, inseri gentes, etc. Hanc vicissitudinem significavit Evangelicus hic Propheta commutatione Carmelis, que erat fertiliissima regio, in Libanum, (Forerius.)

a diabolo oppressi; hi jam per Christum iis liberati « exsultabunt in sancto Israhel, » id est in Deo, qui veros Israhelites sanctificat, et ab eo collitur. Ita Christus ait: « Confiteor tibi, Pater, Domine cali et terra, quia abscondisti hec a sapientibus et prudenteris, et revelasti ea parvulis. »

20 et 21. QUONIAM DEFECTI QUI PREVALEBANT. — Id Vers. 21 est, quia principes hujus mundi, scilicet diabolus, qui superbissime eis illudebat, dejectus est. Secundo, et proprie, q. d. Quia Iudei qui erant ministri diaboli, ac Gentibus in religione et scientia usque ad Christum prevalerant, quique erant illusores Prophetarum, dicentes: « Manda remanda, » etc., defecserunt, et succisi sunt (a Tito): qui vigilabant super iniquitatem (id est qui toti erant intenti ad malum, ut summo mane non aliud cogitarent, quam quomodo die et nocte explerent suas cupiditates): qui peccare facerant homines Vers. 21: in verbo (qui scilicet docebant alios doctrinas et mandata hominum, non Dei; quoque homines a pœnitentiis et cultu Dei avertabant, per suas adulatio-nes, mala consilia, minas et subsannaciones): et ARGUENTEM IN PORTA SUPPLANTABANT (id est Prophetas, qui eorum sceleris in portis, id est publice etiam coram iudicibus (iudicia enim fiebant in portis urbium) et principibus arguebant, irridebant, vexabant struendo eis calumnias, et falsas accusations, quibus eos ad damnationem et mortem adiebant. Sic enim occiderunt Amos, Jeremias, Iesaiam, Zachariam et alios): ET DECLINAVERUNT FRUSTRA (temere, sine causa) A JUSTO: — id est ab equitate et justitia; vel potius « a justo » adjectivo (hoc enim significat Hebraicum, פְּתַח tsadik), id est ne audiarent justos, scilicet Prophetas justi eos arguentes, et maxime Christum, qui est justus iustorum, ait S. Hieronymus.

22. QUI REDEMIT ABRAHAM, — qui Abraham liberavit et eduxit de Ur Chaldaeorum. NON MOPO CONFUNDETUR. — Primo, Cyrus et S. Thomas exponunt, q. d. « Non modo confundetur, » id est penitentiam agit Israel pro peccatis suis, et pro Christo occiso, sed in fine mundi, cum plenitudo Gentium in Ecclesiam intraverit: tunc enim agnoscent sua sceleris confundetur et penitentib.

Secundo, Procopius, Adamus et Pintus haec accipiunt de Gentibus, q. d. Jacob, id est Jacobei, sive Iudei confundentur non modo, id est non tempore Israhel, sed tempore Christi, cum videbunt et filios suos, » id est Apostolos, ex sua prosapia propagatos sanctificare, id est predicare et celebrare nomen Domini, ejusque Christi. Apostolos vocaliter manum Dei, puta Christi, quia Christus eos ante rudes in Apostolos instruxerat, et formaverat. Sanctus Jacob et Deus Israel vocatur Christus, quia ortus est ex Jacob, et quia Jacob omnesque Jacobei sancti a Christo suam sanctitatem accepérunt. Hic sensus est genuinus.

Tertio, Forerius exponit: « Non confundetur Jacob, » q. d. Gentium conversio Jacobo et Iudeis

non erit pudor, sed glorie; quia gentes per fidem in Abram, Iacobi et posteriorum familiam congregatae, eamdem augebunt tum numero, tum gloria.

Vers. 24. **Et scient errantes spiritu,** — id est mente, animo, intellectu. Lyranus, Forerius, Adamus et alii hec accepimus ^{de}Gentibus: hi enim errabant in cultu et natura deorum: hi etiam vocantur *mussulatores*, id est murmuratores et irrisorum Judaeis et Judeorum, quos magnis conviciis afficiebant, et patet ex Tacito, Martiali et Juvenali, satyr. 14, ubi inter cetera ita Judeos ridet:

*Quidam sortili meluentem sabbata patrem,
Nil preter nubes et cœli tuncem adorant.*

CAPUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Est propheta contra Judeos, qui post 150 annos, tempore Jeremie, occiso ab Ismaele Godolia, trahentes Chaldaeos qui cum Judeis praefecerant, ne ejus necem vindicarent, fugerunt in Egyptum contra præceptum Dei, uti narrat Jeremias cap. XLII et XLIII. Ita S. Hieronymus et Cyrilus, Theodoretus, Procopius, et patet ex segy. Lyranus et alii putant esse prophetiam contra Judeos, qui sub Sennacherib vastante Judeam, open ab Egyptis petendam censebant: et sunt in hoc cap. que hanc sententiam faciunt, que recenset Sanchez tum hic, tum num. 40. Verum verius est hoc spectre tempora Jeremias et Chaldaeorum, uti dicit: unde, vers. 8, jubet ea scribi in buxo, quasi diu post futura. Secundo, vers. 9, arguit eos, qui a Prophetae cumpant audire placentia, licet falsa et perverba. Tertio, vers. 19, sub tipo sanctitatis et felicitatis regni Ezechie, describit sanctum et felix regnum Christi. Quarto, vers. 26, transit ad diem iudicii, atque quod tum sol et luna septuaginta clarissim lucebunt. Denique, vers. 30, docet impium preparatam esse Topheth et gehennam ignis.

1. **Vt, filii desertores,** dicit Dominus, ut faceretis consilium, et non ex me: et ordiremini telam, et non per spiritum meum, ut alderceris peccatum super peccatum: 2. qui ambulatis ut descendatis in Egyptum, et os meum non interrogatis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in umbra Egypti. 3. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, et fiducia umbra Egypti in ignominiam. 4. Erant enim in Tani principes tui, et nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt. 5. Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerant in auxilio et in aliquam utilitatem, sed in confusionem et in opprobrium. 6. Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis et angustie leanna, et leo ex eis, vipera, et regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, et super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit. 7. *Egyptus* enim frustra et vase auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce. 8. Nunc ergo ingressus: scribe ei super buxum, et in libro diligenter exara illud, et erit in die novissimo in testimonium usque in aeternum; 9. populus eum ad iracundiam provocans est, et filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei. 10. Qui dicunt videntibus: Nolite videre; et aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placenta, videte nobis errores. 11. Auferte a me viam, declinare a me semitam, cesseret a facie nostra sanctus Israel. 12. Propterea hac dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobasti verbum hoc, et sperasti in calumnia et in tumultu, et innixi esis super eo: 13. propterea erit vobis

Iniquitas haec sicut interruptio cadens, et requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritus eius. 14. Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: et non inveniatur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea. 15. Quia haec dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini et quiescatis, salvi eritis: in silentio et in spaciis erit fortitudo vestra. Et nolnisti: 16. et dixisti: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus: ideo velociores erunt, qui persequentur vos. 17. Mille homines a facie terroris unius: et a facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, et quasi signum super collum. 18. Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: et ideo exaltabitur parvens vobis: quia Deus iudicavit Dominus: beati omnes qui expectant eum. 19. Populus enim Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi. 20. Et dabit vobis Dominus panem arctum, et aquam brevem: et non faciet avolare a te ultra dictorem tuum: et erunt oculi tui videntes praecoptorem tuum. 21. Et aures tuae auident verbum post tergum monentis: Haec est via, ambulate in ea: et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. 22. Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, et vestimentum conflatis aurii tui, et disperges et sicut immunditum menstruantur. Egedere, dices ei: 23. Et dabitor pluvia semini tuo, ubiquecumque seminaveris in terra: et panis frumentum terre erit uberrimus, et pinguis; pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiose: 24. et tauri tui, et pulli asinorum, qui operantur terram, commixtum migra comedent sicut in area ventilatum est. 25. Et erunt super omnem montem excelsum, et super omnem collem elevatum, rivi currentium aquarum, in die interfectionis multorum cum occiderint turres. 26. Et erit lux lumen sicut lux solis, et lux solis erit septempliciter sicut lux septem tierium, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagæ ejus sanaverit. 27. Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, et gravis ad portandum, labia ejus repleta sunt indignatione, et lingua ejus quasi ignis devorans. 28. Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, et frenum erroris, quod erat in maxillis populorum. 29. Canticum erit vobis sicut nox sanctificate solemnitas, et latitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad forem Israel. 30. Et auditam faciet Dominus gloriam vocis sua, et terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, et flamma ignis devorantis: alludit in turbine, et in lapide grandinis. 31. A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus. 32. Et erit transitus virginis fundatus, quam requiesceret faciet Dominus super eum in tympanis et ciatharis: et in bellis præcipuis expugnat eos. 33. Præparata est enim ab heri Topheth, a rege præparata, profunda, et dilatata. Nutrimenta ejus, ignis et ligna multa: fatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam (1).

1. **Vt, filii desertores,** — vt Judeis, qui depro et spreto Dei consilio, quod accepimus per Ieremias, ut non fugiant Chaldeos in Egyptum.

(1) Ut observat Cornelius in supra positâ synopsis, duas sententias de tempore historie Iudeicae, ad quod undi vaticinium referri debent. Alii, et saepe plurimi assertunt, postquam Ezechias a rege Assyrio defecisset, IV Reg. xviii, 7, multos Judeorum metuisse sibi et secunditate sua cogitasse, presertim cum fama perrecesseret, reges Assyrii expeditionem in Egyptum moliri, qui Judea ipsa transuenda erat. Itaque plures Judeorum processerunt ad Egyptum metendo cogitasse dicunt, qui soli pars Assyriorum potentia existimabantur, eosque Judeam ut suum ipsorum propugnaculum defensu-

ros manente in patria sua, secuti sunt suam voluntatem, fugeruntque in Egyptum.

ET ORDIREMINI TELAM, ET NON PER SPIRITUM MEUM.

ros esse sperari potuit. Atque quo tempore Sennacheribus expeditionem in Judam suscepit, initum esse tale focus cum Egyptis, vel de eo transactum esset ex veribus duorum exercitus Assyriaci (xxvi, 8, 9; IV Reg. xviii, 21) colligi posse existimat.

Atamen, ut bene notat Bertherus, unum est in Scriptura, et quidem indirectum argumentum fiduciae quam Ezechias regi Egypti adjunxit supponit, scilicet hoc Basabius Sennacheribi ducis verba: e in quod confidit, ut audias rebellare? An speras in baculo arundineo atque contracto, Egypto, super quem si incubuerit homo, com-